

กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติที่ส่งผลต่อ
การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอวัดสิงห์

จังหวัดชัยนาท*

STRATEGIES FOR IMPLEMENTATION OF THE SANGHA AFFAIRS
ADMINISTRATION POLICY AFFECTING THE ADMINISTRATION
ACCORDING TO GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES OF MONKS IN
WAT SING DISTRICT CHAINAT PROVINCE

พระมหาศิริ ทองหล่อ¹, ธนกฤต โพธิ์เงิน² และ วิทยา สุจริตนารักษ์³
Prahmahasiri Thonglor¹, Thanakrit Pho-ngum² and Wittaya Sucharittanak³

¹⁻³คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

¹⁻³Faculty of Political Science, Pathum Thani University, Thailand

Corresponding author E-mail: Noon-pk@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล
2. วิเคราะห์กลยุทธ์การนำนโยบาย ที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และ
3. เสนอแนวการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ ใช้ระเบียบวิจัยแบบผสมวิธี
กรอบแนวคิดใช้แนวคิดของ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 หลักการบริหารกิจการ
บ้านเมืองที่ดี ปี 2542 ประชากรได้แก่ พระภิกษุ จำนวน 250 รูป นำมาคำนวณขนาดกลุ่ม
ตัวอย่างเปิดตารางของ เครจซี่ และมอร์แกน ได้ จำนวน 152 คน สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสรองเจ้า
อาวาสและพระสงฆ์ จำนวน 15 รูป เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
ที่เป็น มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และนำข้อมูลคุณภาพมาวิเคราะห์สรุปเนื้อหา สถิติที่ใช้
ได้แก่ แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การ
ถดถอยพหุคูณ

* Received 13 September 2023; Revised 14 September 2023; Accepted 30 October 2023

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความโปร่งใส และ ด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า ปัจจัยด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์และ ด้านการสาธารณูปการ ร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ได้ ร้อยละ 89.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. แนวการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ ต้องจัดโครงการพัฒนาความรู้ ทักษะผู้บริหารให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ต้องยึดหลักความเสมอภาค มีความยุติธรรม ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The objectives of this study were 1. to examine administration level according to good governance principles of monks, 2. to analyze implementation strategies of the Sangha affairs administration policy into practice affecting the administration according to good governance principles, and 3. to propose guidelines for administration according to good governance principles for monks in Wat Sing District. The research methodology was mixed method. The study conceptual framework was applied from concepts of The Sangha Act, B.E.2505; Good Governance Principles B.E.2542. The study population were 250 Monks. The sample size of 152 monks was determined by Krejci and Morgan table. Fifteen abbots, deputy abbots and monks were interviewed. The study instruments were an interviewed form and a five level

rating scales questionnaire. The interviewed data were analyzed by content analysis. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression.

The study results revealed that 1. administration level according to good governance principles as a whole was at a much level. When considering each aspect respectively by mean from high to low found that all 6 aspects were at much levels consisted of participation, morality, responsibility, worthiness, transparency, and the rule of law. 2. The analysis results of the strategies for implementing the Sangha affairs administration policy into the practice of the Sangha Administrators found that governing factor, welfare education, public utility could affect the administration according to good governance principles at 89.7 % with a statistically significant level of .01. and 3. Guidelines for administration according to good governance principle in Wat Sing District Chainat Province including organizing a knowledge development project, increasing executive management skills to keep up with changes, adhering to the principle of equality, being fair, follow up, examining and evaluating performance.

Keywords: Strategy, Putting the Policy into Practice, Administration of Sangha Affairs, Good Governance Principle

บทนำ

การบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ไทย มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบัน จะยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักสืบต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารปกครองคณะสงฆ์มาหลายครั้ง ทั้งมีการแยกฝ่ายแยกภิกษุภิกษุณีก็ตาม แต่การบริหารปกครองคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรก็มีเพียงคณะหนึ่งคณะเดียว คือ “คณะสงฆ์ไทย” เป็นความมุ่งหมายของสังคมไทยซึ่งมีสถาบันหลักคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องค้ำจุนอธิปไตยของประเทศให้มั่นคงถาวร การสถาปนา สมเด็จพระ

พระสังฆราช เป็นสกลสังฆปริณายกของสังฆมณฑลทั่วพระราชอาณาเขต ซึ่งปรากฏหลักฐานแน่ชัดตั้งแต่รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพระบรมราชาบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะทรงสร้างความสามัคคีกลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนทั้งชาติ เพื่อการนี้สมเด็จพระสังฆราช จึงควรเป็นผู้ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ โดยเป็นจุดกลางจุดเดียวของสังฆมณฑลมิใช่การแบ่งแยกหรือถ่วงดุลอำนาจระหว่าง ผู้มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ในคณะสงฆ์ กฎหมายคณะสงฆ์ที่เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2445 มี 3 ฉบับ ที่กล่าวไว้ในหนังสือการคณะสงฆ์ว่า “สมัยที่ 1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก 121 พระมหากษัตริย์เป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกโดยพระองค์เอง หรือทรงมอบหมายสมเด็จพระมหาสมณเจ้า หรือสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เองและทรงรับผิดชอบเอง มหาเถรสมาคมเพียงแต่เป็นที่ปรึกษาเท่านั้น สมัยที่ 2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เองไม่ได้ ต้องทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางคณะสังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธร ซึ่งแยกกันรับผิดชอบและดำเนินการแทนโดยไม่ต้องมีการรับผิดชอบแต่ประการใด สมัยที่ 3 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นระบบสายกลาง ในระหว่าง “สมัยที่ 1 และ 2 คือ ทรงบัญชาการคณะสงฆ์และทรงรับผิดชอบพร้อมกับ มหาเถรสมาคมแต่ทางเดียว โดยทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไปด้วย” เมื่อพิจารณาในแง่การปกครอง กฎหมายคณะสงฆ์ สมัยที่ 3 ตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นตำแหน่งที่ทรงมีอำนาจและหน้าที่ที่สมบูรณ์ ครบตามความหมายของตำแหน่งอย่างแท้จริง คือสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นทั้งประธานสังฆสภา สังฆนายกและประธานคณะวินัยธร ตามอำนาจหน้าที่ที่แบ่งแยกไว้ในสมัยที่ 2 ครบถ้วน และตรงตามประเพณีพระสงฆ์ปกครองคณะ ซึ่งสืบเนื่องติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลด้วย (พระธรรมปิฎก, 2542)

คณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท โดยการนำของพระเดชพระคุณพระสุธีวรารักษ์ เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท ได้จัดให้มีการประชุมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ และเลขานุการตามมติมหาเถรสมาคม ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท ประจำปี 2563 ณ วัดทรงเสวย ตำบล หนองน้อย อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท โดยมีเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระเลขานุการทุกตำแหน่ง ประมาณ 300 รูป เข้าร่วมการประชุม ฯ ในโอกาสนี้ พระเดชพระคุณพระธรรมรัตนารักษ์ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี เจ้าอาวาสวัด

เขียนเขต (พระอารามหลวง) ประธานอนุกรรมการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข (ส่วนกลาง) ฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคม เมตตาเป็นประธานเปิดการประชุมฯ และให้อิโวกาทพร้อมทั้งเป็นองค์วิทยากรบรรยายถวายความรู้ในหัวข้อ “การดำเนินงานโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข” ประกอบด้วยการนำเสนอองค์ความรู้ประกอบสื่อกรณีตัวอย่าง “3 พันธกิจ, 5 ส เครื่องมือ, 7 ขั้นตอนการดำเนินงาน, 9 แนวปฏิบัติพัฒนาพื้นที่ และ 1 ฐานชีวิตใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางการการก่อสร้างสัปปายะสู่วัด ด้วยหลักพุทธธรรม และวิถี 5 ส บนฐานชีวิตใหม่ (New Normal) ให้วัดสวยด้วยความสุข โดยพระเดชพระคุณพระธรรมรัตนารักษ์ กล่าวตอนหนึ่งว่า “โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัด และชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะ ต่อยอดสู่การพัฒนาพื้นที่ทางสังคม และการเรียนรู้ของวัด และชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ยกระดับสู่การพัฒนาพื้นที่จิตใจ และปัญญาของวัด และชุมชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ภายใต้รูปแบบบูรณาการการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายฯ ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิด วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นเสาหลักในการพัฒนาคน ให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต วัดจึงถือเป็นสถานที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย เพื่อสร้างสังคมสันติสุข สังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ และด้านจิตใจของคนในสังคมให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกัน อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาต่อไป” นอกจากนี้ ในการประชุมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ และเลขานุการ ตามมติมหาเถรสมาคม ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท ประจำปี 2563 ยังมีการบรรยายในหัวข้อ “การขับเคลื่อนโครงการฯ หมู่บ้านรักษาศีล 5” โดยพระเดชพระคุณพระเทพศาสนาภิบาล ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” (ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี) ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการป้องกันควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อาทิ การสวมใส่หน้ากากอนามัย การตรวจคัดกรองอุณหภูมิร่างกาย การบริการเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ และจัดให้มีเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขเฝ้าระวังดูแลเพื่อความปลอดภัยด้านสุขภาพของผู้เข้าร่วมประชุมฯ ตามมติมหาเถรสมาคม การประชุมการเผยแผ่ฯ ขยายผลขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข – หมู่บ้านรักษาศีล 5 มุ่งสร้างสังคมสันติสุขด้วยพุทธธรรมบนฐานชีวิตใหม่ (วัดทรงเสวย, 31 กรกฎาคม 2563)

คณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท ในเรื่องการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบคำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช แต่เมื่อมาศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายหรือกฎระเบียบอื่น ๆ ที่จะส่งเสริมให้คณะสงฆ์ทำงานได้สะดวกนั้นมีน้อยมาก เพราะมีปัญหาจากโครงสร้างการบริหารที่ไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับสถานะของสังคมในปัจจุบัน (เอกสารสัมมนาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์: ผู้นำสังคม ในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย, 2544) โดยเฉพาะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยนาท ทำให้เกิดปัญหาตามมาในวงการพระสงฆ์รวมทั้งการแต่งตั้งพระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ ของจังหวัดชัยนาท การแต่งตั้งพระสังฆาธิการมีพรพรษา และคุณวุฒิทางธรรมน้อย ทำให้เกิดปัญหาในแง่การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ (รายงานประชุมพระสังฆาธิการจังหวัดชัยนาท, 2554)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท

สมมติฐานในการวิจัย

1. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ในภาพรวม
2. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ด้านหลักนิติธรรม
3. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ด้านหลักคุณธรรม

4. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ด้านหลักความโปร่งใส
5. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ด้านหลักการมีส่วนร่วม
6. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ด้านหลักความรับผิดชอบ
7. กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ด้านหลักความคุ้มค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นคน

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุที่มีสังกัดวัดในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท (มหานิกาย) มีจำนวนทั้งสิ้น 250 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชัยนาท, 2565)

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุที่มีสังกัดวัดในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท (มหานิกาย) มีจำนวนทั้งสิ้น 250 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชัยนาท, 2565) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของเครจซี่ และมอร์แกน Krejcie and Morgan (1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 152 รูป และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 15 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ เครื่องมือแบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพ และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ, ระดับการศึกษาทางธรรม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ จำนวน 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ รวมมีคำถามทั้งหมด จำนวน 21 ข้อ โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 6 ด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า 29 ข้อ รวมมีคำถามทั้งหมด จำนวน 15 ข้อ

คำถามเป็นคำถามเชิงบวก (Positive) คือ คำถามสนับสนุน โดยแบบสอบถามส่วนนี้มีลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล การสังเคราะห์งานวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อใช้ในการทำวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยบันทึกข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary data) แบบบันทึกข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นการบันทึกข้อมูลทั่วไปของเอกสาร ได้แก่ ชื่อเอกสาร ประเภทเอกสาร แหล่งที่มาของเอกสาร วันเดือนปีของเอกสาร หน่วยงานที่ผลิตงานวิจัย ประเภทของการวิจัย สาขาที่ทำการวิจัย

ตอนที่ 2 เป็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ประกอบไปด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานที่ใช้ในการวิจัย กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน อภิปรายผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะจากการวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้งนี้ การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบไปด้วย 1) ศึกษาเอกสาร และตำราเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสรุปลักษณะรายละเอียดของงานวิจัย 2) สร้างแบบบันทึกข้อมูลรายละเอียดของงานวิจัยที่จำเป็นต่อการสังเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา 3) นำแบบบันทึกข้อมูล (Record Form) ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และ 4) ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกข้อมูลตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี จำนวน 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 ขอความอนุเคราะห์จากคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ฉบับที่ 2 ขอความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไปทดสอบเครื่องมือ (try out)

3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 97 ชุด พร้อมหนังสือของคณะรัฐศาสตร์ และหนังสือของความร่วมมือจากผู้วิจัยเอง เพื่อขอความอนุเคราะห์จากคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดส่ง และขอรับคืนทางไปรษณีย์ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.3 พิจารณาความสมบูรณ์แบบสอบถามที่ได้รับคืนทำการลงรหัส นำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้ง 15 คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนแต่ละฉบับ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 การวิจัยสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4.2.2 การวิจัยระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบกับเกณฑ์

4.2.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในจังหวัดนครปฐม ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มี ดังนี้

5.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach)

5.2 สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย Mean (\bar{X})

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard deviation (S. D.)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบความสัมพันธ์ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอย หรือสมการพยากรณ์ ปัจจัยกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท วิธีที่เหมาะสมที่สุดเป็นวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยอาศัยตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรพยากรณ์ ด้วยวิธีการเลือกแบบคัดเลือกเข้า (Enter Method) ตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้าสู่สมการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = .22) เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .42) รองลงมา ด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = .31) ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .44) ด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = .25) ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = .81) และ ด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = .41)

1.1 ด้านหลักนิติธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = .41) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ การปฏิบัติงานผู้บริหารของท่านภายใต้กฎระเบียบที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = .86) รองลงมา การบริหารของผู้บริหารของท่านแสดงให้เห็นถึงการเคารพกฎระเบียบ ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = .87) ผู้บริหารของท่านพัฒนาปรับปรุงแก้ไข กฎระเบียบ และข้อบังคับให้สอดคล้องกับความต้องการของคณะสงฆ์ ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .62) ผู้บริหารของท่านนำกฎระเบียบที่ได้รับการยอมรับร่วมกันของผู้ปฏิบัติมาใช้ปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = .83) และ ผู้บริหารของท่านพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = .59)

1.2 ด้านหลักคุณธรรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = .31) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ ผู้บริหารของท่านพิจารณาความดีความชอบของพระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองตามหลักความรู้ความสามารถและ ผลการปฏิบัติงาน และ ผู้บริหารของท่านให้ความอนุเคราะห์แก่พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครอง อย่างเสมอภาคเที่ยงธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .42) รองลงมา ผู้บริหารของท่านประพฤติตัวเป็นแบบอย่างและวางตัวเป็นกลางไม่มีการเลือกปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = .58) ผู้บริหารของท่านมีมาตรการให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองยึดถือหลักคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X} =$

3.61, S.D. =.49) และ ผู้บริหารของท่านปฏิบัติต่อพระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองโดยยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.59$, S.D. =.49)

1.3 ด้านหลักความโปร่งใสโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. =.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ข้อ ผู้บริหารของท่านเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.69$, S.D. =1.00) รองลงมา ผู้บริหารของท่านดำเนินการตรวจสอบภายในที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพสูง ($\bar{X} = 3.65$, S.D. =.84) ผู้บริหารของท่านประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองทราบอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.61$, S.D. =.85) ผู้บริหารของท่านเปิดช่องทางให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกหลายช่องทาง ($\bar{X} = 3.57$, S.D. =.87) และ ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองสามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.55$, S.D. =.90)

1.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. =.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ข้อ ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.98$, S.D. =.61) รองลงมา ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการวัดของท่าน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. =.65) ผู้บริหารของท่านเสริมสร้างความเข้มแข็งให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองช่วยกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาวัด ($\bar{X} = 3.84$, S.D. =.76) ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำแผนโครงการและการใช้งบประมาณ ($\bar{X} = 3.72$, S.D. =.81) และ ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของท่าน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.46$, S.D. =.38)

1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบต่อรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. =.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ ผู้บริหารของท่านตระหนักในหน้าที่ที่มีความสำคัญในความรับผิดชอบต่อคณะสงฆ์เสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.90$, S.D. =.47) รองลงมา ผู้บริหารของท่านมีระบบรับเรื่องราวร้องทุกข์และแก้ไขปัญหา ($\bar{X} = 3.70$, S.D. =.56) ผู้บริหารของท่านมีมาตรการในการพัฒนาคุณภาพของพระภิกษุและสามเณร ผู้ใต้ปกครอง ($\bar{X} = 3.57$, S.D. =.82) และ ผู้บริหารของ

ท่านใส่ใจปัญหาสาธารณสุขของบ้านเมืองและกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหาของพระภิกษุและสามเณร ผู้ได้ปกครอง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.53$, S.D. =.60)

1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. =.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ข้อ ผู้บริหารของท่านมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการให้พระภิกษุและสามเณรผู้ได้ปกครองปฏิบัติกิจวัตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.88$, S.D. =.47) ผู้บริหารของท่านเลือกจัดทำโครงการที่คุ้มค่ากับงบประมาณที่จ่ายไป ($\bar{X} = 3.72$, S.D. =.57) ผู้บริหารของท่านมีนโยบายให้พระภิกษุและสามเณร ผู้ได้ปกครองนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่เพื่อลดค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 3.57$, S.D. =.37) ผู้บริหารของท่านมีความรู้ความสามารถในการบริหารการใช้จ่ายงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 3.48$, S.D. =.35) และ ผู้บริหารของท่านมีความรู้ความสามารถในการติดตามตรวจสอบจัดซื้อจัดจ้าง อย่างความคุ้มค่ากับงบประมาณที่จ่ายไป มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.46$, S.D. =.26)

2. วิเคราะห์กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท พบว่า ปัจจัยด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์และ ด้านการสาธารณสุขการ ร่วมกันพยากรณ์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ได้ ร้อยละ 89.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. แนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ต้องจัดโครงการพัฒนาความรู้ ทักษะผู้บริหารให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ต้องยึดหลักความเสมอภาค มีความยุติธรรม ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ประชากรในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท จำนวน 15 รูป

เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรเกณฑ์ คือ ด้านการปกครอง (X_1) ด้านการสาธารณสุขการ(X_5) และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ (X_6)

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติของพระสังฆาธิการหลายด้าน เช่น พระสังฆาธิการมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และความชำนาญในกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

2. ด้านการยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน พบว่า ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติของพระสังฆาธิการมาก เพราะทำให้พระสังฆาธิการมีความเข้าใจความสามารถในการวางแผนการจัดองค์การ การกำหนดมอบหมายงาน การควบคุมตรวจสอบ การติดตามผลงาน และการประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิง พบว่า ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติของพระสังฆาธิการมาก เพราะทำให้พระสังฆาธิการได้ทักษะหลายอย่าง เช่น 1) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) ทักษะด้านเทคนิควิธี 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ซึ่งทักษะการบริหารทั้ง 3 ประการนั้นต้องมีทักษะด้านความคิดรวบยอดมากที่สุด

4. ด้านการมีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา พบว่า ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติของพระสังฆาธิการมาก เพราะทำให้พระสังฆาธิการเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และสามารถเผยแผ่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท มีการอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารงานของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาวัดและเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรผู้ได้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนภฤต โพธิ์เงิน. (2556). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลมีผลต่อประสิทธิผลการ

บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัด ปทุมธานี ผลสำรวจความคิดเห็นพบว่า 1) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การ บริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี โดยรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.02 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยที่สุด อันดับแรก คือ หลักการมีส่วนร่วม รองลงมา คือ หลักคุณธรรม และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือหลักนิติ ธรรม และหลักความรับผิดชอบ 2) ประสิทธิผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลใน เขตจังหวัดปทุมธานี โดยรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.87 เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยที่สุด อันดับแรก คือ ความสามารถในการ สร้างความพึงพอใจ รองลงมา การพัฒนาองค์การ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผลลัพธ์ การดำเนินการ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลมี ความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัด ปทุมธานี 5 ด้าน คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้าน หลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 ยกเว้นด้านหลักนิติธรรม ทั้งนี้เนื่องจากสมมติฐานสี่ในหกข้อที่ทดสอบ ด้านหลักนิติธรรม ปรากฏว่าหลักนิติธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผล การศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่าควรมีการปรับปรุงการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ที่ได้คะแนนเฉลี่ยน ้อยจากผลสำรวจความคิดเห็น เช่น ด้านหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม การให้บริการ ที่เท่าเทียมกัน การประเมินผลงานพนักงาน ความโปร่งใสของข้อมูลข่าวสาร การประหยัดค่า บริหารจัดการ การจัดหารายได้ และแหล่งทรัพยากรและสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรานิษฐ์ สุศรีวานัด (2557) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน ตำบลเสนา อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่ การใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านหลักการมีส่วนร่วม ขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภออุทัย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

1.1 ด้านหลักนิติธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การ ปฏิบัติงานผู้บริหารของท่านภายใต้กฎระเบียบที่ค้ำประกันถึงสิทธิมนุษยชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะผู้บริหารการบริหารงานของคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ตามหลักหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรานิษฐ์ สุศรีวานัด (2557) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านหลักคุณธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารของท่านพิจารณาความดีความชอบของพระภิกษุ สามเณรผู้ได้ปกครองตามหลักความรู้ความสามารถและผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทประพฤติตัวเป็นแบบอย่างและวางตัวเป็นกลางไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีมาตรการให้พระภิกษุ สามเณรผู้ได้ปกครองยึดถือหลักคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสกสรร นิสัยกล้า (2550) ศึกษาเรื่อง การนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารระดับสูงและข้าราชการลูกประจำที่สังกัดสำนักงานเขตมีผลการนำนโยบายธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านหลักความโปร่งใสโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารของท่านเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท มีการวางแผนและการกำหนดเป้าหมายการบริหารงานให้ชัดเจน จัดระเบียบของคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทให้เกิดความคล่องตัวด้านข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมให้คณะสงฆ์เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใส และกำหนดกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรง และดำเนินการจัดการด้านการบริหารของคณะสงฆ์ที่มีความยุติธรรมโปร่งใส ด้วยระบบบริหารจัดการความโปร่งใสที่เป็นรูปธรรมและมีกลไก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจ พรพลธรรม (2553) ศึกษาเรื่อง การจัดการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจัดการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของชุมชนในบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ที่มีแนวปฏิบัติและทฤษฎีรองรับในปัจจุบัน 6 ประการ ดังนี้ (1) การวางแผนและการกำหนดเป้าหมายการบริหารงานให้ชัดเจน (2) การจัดระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความคล่องตัวด้านข้อมูล

ข่าวสาร (3) การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ (4) การส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใส และกำหนดกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรง (5) การจัดการด้านการบริหารของผู้นำองค์กรที่มีความยุติธรรมโปร่งใส และเข้าถึงความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน และ (6) การมีระบบบริหารจัดการความโปร่งใสที่เป็นรูปธรรมและมีกลไก ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่สาม พบว่า กลไกรูปแบบตัวชี้วัดการจัดการความโปร่งใส ประกอบด้วย ความโปร่งใสในนโยบายฝ่ายบริหาร 9 ตัวชี้วัดความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร 5 ตัวชี้วัด ความโปร่งใสในการสร้างจิตสำนึกคุณธรรมศีลธรรม และจริยธรรม 5 ตัวชี้วัด ความโปร่งใสในการสร้างจิตสำนึก คุณธรรมศีลธรรมและจริยธรรม 5 ตัวชี้วัด ความโปร่งใสในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ 5 ตัวชี้วัด ความโปร่งใสในการตรวจสอบ 6 ตัวชี้วัด ความโปร่งใสในระบบการให้บริการและผู้รับบริการ 4 ตัวชี้วัด และ ความโปร่งใสในระบบโครงสร้าง 5 ตัวชี้วัดในส่วนตัวชี้วัดการจัดการการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย มิติสังคม 6 ตัวชี้วัด มิติทางเศรษฐกิจหรือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6 ตัวชี้วัด และมิติทางการเมือง 2 ตัวชี้วัด

1.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาวัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาวัดและเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรผู้ได้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรานิษฐ์ สุศรีวานัด (2557) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านหลักการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมาก

1.5 ความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ในอำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาท ด้านหลักความรับผิดชอบโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารของท่านตระหนักในหน้าที่ที่มีความสำคัญในความรับผิดชอบต่อคณะสงฆ์อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารคณะสงฆ์ในอำเภอดงสิงห์ จังหวัดชัยนาทมีมาตรการในการพัฒนาคุณภาพของพระภิกษุและสามเณร ผู้ได้ปกครอง ให้มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของความพระพระสงฆ์ โดยมีการจัดประชุมอบรมสัมมนา

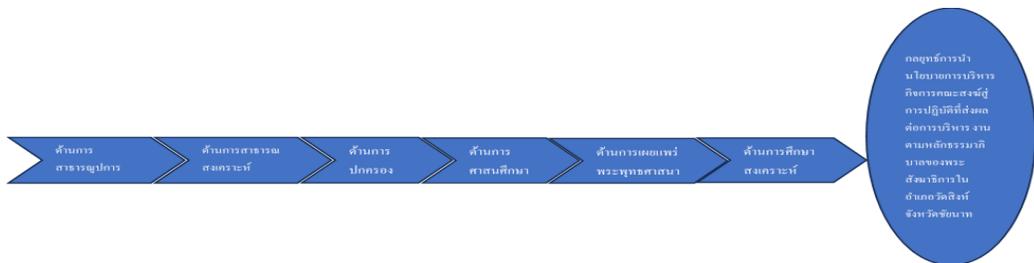
เพื่อให้ความรู้และกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรานิษฐ์ สุศรีวานัด (2557) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความ คิดเห็นว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา ด้านหลักความรับผิดชอบ อยู่ใน ระดับมาก

1.6 ความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อการบริหารงานของคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ด้านหลักความคุ้มค่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารของท่านมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการให้พระภิกษุ และสามเณรผู้ใต้ปกครองปฏิบัติกิจวัตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งอาจเป็น เพราะผู้บริหารคณะสงฆ์มีความรู้ความสามารถในการกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน มาก และให้การส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรทุกด้านทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการอำนวยความสะดวกเพื่อพระภิกษุและสามเณรผู้ใต้ปกครองปฏิบัติกิจวัตรได้อย่างเต็มที่เต็ม ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสกสรร นิสัยกล้า (2550) ศึกษาเรื่อง การนำ นโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าผลการวิจัย อิทธิพลของปัจจัยและผลการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยการนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติที่สามารถอธิบายผลการนำนโยบายธรรมาภิบาลไป ปฏิบัติ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั้นประกอบด้วยปัจจัย 4 ปัจจัย เรียง ตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านการจัดหา ส่งเสริม ควบคุม ประเมินผลและการ ให้คุณโทษบุคลากรปัจจัยด้านผู้บริหารและบุคลากรผู้ปฏิบัติ ปัจจัยด้านการกำหนดภารกิจและ การมอบหมายงานปัจจัยด้านนโยบาย

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย เรื่องกลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติที่ ส่งผลต่อการบริหาร งานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัด ชัยนาท พบว่า ตัวแปรจำนวน 6 ตัว ประกอบด้วย ด้านการสาธารณสุขการ ด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันพัฒนานโยบายมาจากพระธรรมวินัยที่

ใช้ในการปกครองควบคุมไปกับการเจริญเติบโตของสังคมไทย ซึ่งมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ ที่เกื้อหนุน ด้านสาธารณูปการ ร่วมกันพัฒนาวัดในด้านวัตถุประสงค์สร้าง การปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ควบคุมไปกับการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นการช่วยเหลือ ประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสต่างๆทั้งยังรวมไปถึงการใช้สถานที่วัดดำเนินกิจการเพื่อส่วน ร่วม ภายใต้การปกครองที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เชื่อมโยงถึงการศาสนศึกษา ที่เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ศึกษาหลักธรรมคำสอนสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และยังคงเผยแผ่พระพุทธศาสนา มุ่งเน้น ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม น้อมนำไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เกิดศรัทธาใน พระพุทธศาสนา และในด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการดำเนินการที่เน้นการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตใน สังคมได้อย่างมีความสุขตามหลักธรรมาภิบาลของพระสงฆาธิการที่บริหารจัดการตามนโยบาย ที่กำหนดไว้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของ พระสงฆาธิการ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัด ชัยนาท ยังมีบางข้อคำถามจากงานวิจัยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม คือ ผู้บริหารของท่านพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบและ ข้อบังคับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับ

กฎระเบียบและข้อบังคับที่นำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันแต่ไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505

2. ด้านหลักคุณธรรม คือ ผู้บริหารของท่านปฏิบัติต่อพระภิกษุสามเณรผู้ใต้ปกครองโดยยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดโครงการพัฒนาความรู้และทักษะในการบริหารแบบยุติธรรมให้กับผู้บริหารในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง

3. ด้านหลักความโปร่งใส คือ ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองสามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้ ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารงานแบบโปร่งใสให้กับผู้บริหารในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง

4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารของท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณรผู้ใต้ปกครองมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของท่าน ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมอย่างไรมีประสิทธิภาพให้กับผู้บริหารคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง

5. ด้านหลักความรับผิดชอบ คือ ผู้บริหารของท่านใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาของพระภิกษุและสามเณรผู้ใต้ปกครอง ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดโครงการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง

6. ด้านหลักความคุ้มค่า คือ ผู้บริหารของท่านมีความรู้ความสามารถในการติดตามตรวจสอบจัดซื้อจัดจ้างอย่างความคุ้มค่ากับงบประมาณที่จ่ายไป ดังนั้น ผู้บริหารควรจัดโครงการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณให้กับผู้บริหารคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มพื้นที่การวิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในเขตพื้นที่อื่น เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ เป็นต้น

2. ควรเพิ่มเทคนิคการวิจัยที่สูงมากขึ้นเกี่ยวกับการนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล
3. เพิ่มตัวแปรการวิจัยให้มากขึ้นเกี่ยวกับการนำนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์สู่การปฏิบัติของพระสังฆาธิการ ที่ส่งผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

เอกสารอ้างอิง

- ชนกฤต โพธิ์เงิน (2556). ปัจจัยด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลมีผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี. ใน ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- เบญจ พรพลธรรม. (2553). การจัดการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- _____. (2543ก). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรานิษฐ์ สุศรีวานัด. (2557). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลเสนา อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน คั่นคว้า อีสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2544). บทบาทพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัดทรงเสวย. (2563). ประชุมการเผยแผ่ฯ ขยายผลขับเคลื่อนโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข. เรี ย ก ใ ช้ เ มี อ 11 ตู ล า ค ม 2565 จ า ก <https://www.wat3579.com/news/news/detail/var/84o274>

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชัยนาท. (2565). พระภิกษุที่มีสังกัดวัดในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท (มหานิกาย). เรียกใช้เมื่อ 11 ตุลาคม 2565 จาก <https://cnt.onab.go.th/th/content/page/index/id/5286>

เสกสรรค์ นิสัยกล้า. (2550). การนำนโยบายธรรมาภิบาลไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา กรุงเทพมหานคร. ใน สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.